

DE
TYPHO
ABDOMINALI.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

QUAM

AUCTORITATE AMPLISSIMI MEDICORUM
ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITTERARUM
DORPATENSI,

UT GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE

RITE CONSEQUATUR,

PUBLICAE DEFENDET

A U C T O R

Reinoldus Theodorus Hanff,
ESTHONUS.

DORPATI LIVONORUM,
TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXXIII.

I m p r i m a t u r

haec dissertatio ea conditione, ut quum primum ex
officina emissa fuerit, quinque ejus exempla collegio
explorandis libris constituto tradantur.

Dorpati Liv. die XIII. mens. Maii MDCCCXXXIII.

Dr. Fridericus Erdmann,
Ord. Med. h. t. Decanus.

D 16701

V I R O

**ILLUSTRISSIMO, EXCELLENTISSIMO,
NOBILISSIMO,**

SUMME VENERANDO

MAGNO DE PÄLSEN.

LIBERO BARONI,

**PRAEFECTO SUMMO ESTHONIAE, LIVONIAE
ET CURONIAE, PRAEFECTO MILITARI RI-
GAE, CURATORI UNIVERSITATIS CAE-
SAREAE DORPATENSIS, TRIBUNO
MILITUM, MULTORUM EXCEL-
SORUM ORDINUM INSIGNI-
BUS DECORATO EQUITI.**

BENEFICIA PERMAGNA
IN PARENTES MEOS
ATQUE IN ME
COLLATA

HASCE QUALESUNCQUE LITTERARUM

PRIMITIAS

OMNI QUA PAR EST OBSERVANTIA

AC PIETATE

D. D. D.

Devotissimus auctor.

Prooemium.

A tirone, qui, experientiae inops, cursu academico modo absoluto, ad officium publicum suscipiendum avocatur, lector candidus et benevolus non exspectabit opus, propriis observationibus rebusque, quas ipse expertus est, ornatum. — Quocirca dissertatiuncula mea in compositione et comparatione eorum, quae de morbo describendo recentissimis temporibus litteris mandata sunt, versatur, paucisque pagellis, partim ob temporis angustias, partim ob tempora non satis commoda, tantum ut legibus academicis satisfaceret, absoluta est.

Nomina morbi.

*M*orbum, de cuius natura, decursu atque curatione paucis acturus sum, permulti medici jam quindecim fere annos abhinc tam in Gallia, quam in Germania observarunt, uberius describerunt et pro varia hujus mali considerandi ratione varie nominarunt. Apellatur enim nunc *Dothienenteritis* (Dothienentérie, Bretonneau ¹⁾), *Febris gastro-enterica* (Gastro-Entérite, Broussais ²⁾), *Andral* ³⁾), *Louis* ⁴⁾), *Febris putrida* seu *adynamica* (fièvre putride,

1) *Lancette Française*, 1829, Mai. — *Archiv. gener. de med.* 1829, Sept.

2) Dr. Broussais's Vorlesungen über d. gastr. Entz. etc. von Dr. J. C. Fleck, Rudolstadt, 1829.

3) Clinique médicale. Paris 1850. Tom. II. et III.

4) Recherches anatomiq. pathol. et therap. sur la maladie connue sous le nom de Gastro-Entérite, etc. Paris 1829. Tom. I — II.

adynamique, *Chauffard* 5), *Febris typhodes* (fièvre typhoïde, *Chomel* 6); nunc *Ileitis pustulosa* (*Hufeland* 7); nunc *Febris nervosa cum Ileitide* (*Bischoff* 8); nunc *Ileitis* s. s. d. *Typhus abdominalis*, *Typhus intestinalis*; nunc *Febris enterico-pituitosa* (*Puchelt* 9); *Typhus sporadicus* (perperam s. d. a. *Pommer* 10), aliis).

De Typhi abdominalis definitione ejusque Symptomatologia.

Typhus abdominalis est febris continua remittens characteris nervosi, cujus decursus praecipue insignitur inflammatione

- 5) *Traité sur les fièvres prétendues essentielles.* Par. 1828.
 - 6) *Des fièvres et des maladies pestilentielles, etc.* Paris 1821.
 - 7) *Journ. d. pract. Heilk.* 1830. 70 Bd. 4 St.
 - 8) *Grundsätze zur Erkenntniß u. Behandl. d. Fieber u. Entz.* Wien, 1830. *Klinische Denkwürdigkeiten.* Prag, 1824.
 - 9) *Heidelb. Klin. Annal.* III. Bd. 2 H.
 - 10) *Beiträge z. näh. Kenntniß d. sporad. Typhus, etc.* Tübing. 1821. — *Heidelb. Klin. Ann.* II. Bd. 1. H.
- Conf. adhuc:
- 11) *Dr. F. Lesser, Regimentsarzt, D. Entz. u. Verschwärung d. Schleimhaut d. Verdauungskanales etc.* Berl. 1830.
 - 12) *Neumann, in Hufel. Journ.* 1827, März, 3. St. pag. 103. seq.
 - 13) *Baumgärtner, in d. Karlsruher Annal. Jahrgang II. 2. H. pag. 73 seq. R. H. Baumgärtner, Handbuch d. Fieberlehre. Ister Bd.*
 - 14) *Diss. inaug. med. de Typho abdominali, auct. M. Magnus, etc.* Wirceb. MDCCCXXVIII.
 - 15) *Dr. J. Fr. H. Albers, D. Darmgeschwüre.* Leipz. 1831.
 - 16) *Dr. Balling, Ueber d. Abdominaltyphus, in den Heidelb. Ann.* VI. Bd., 2. H.

et exulceratione glandularum Peyerianarum in regione ileo-coecali et degeneratione glandularum mesaraicarum.

Veluti ceteri morbi acuti, etiam Typhus abdominalis certa stadia percurrit, quorum tria, haud raro tam rapide decurrentia, ut certis limitibus distingui nequeant, statuenda mihi videntur.

I. *Stad. prodromorum.*

II. *Stad. inflammatorium.*

III. *Stad. nervosum.*

I. *Stad. prodromorum*, quo morbus plerumque introducit, praecipue cum epidemice grassatur, I. II. III. IV., interdum VIII vel XIV dies moratur, aut prodromi sensim sensimque in morbum ipsum transeunt; in aliis casibus plane desunt, et morbus subito aegros corripit.

Manifestat sese hoc stadium febriculis irregularibus, doloribus artuum tractoriis, fugacibus, quasi rheumaticis; pulsibus haud raro immutatis, facie ut plurimum rubente, vultu languido et turbido, appetentia ciborum laesa, animi intemperie, incessu titubante, et insolita lassitudine et languore totius corporis, qui aegrum in negotiis gerendis omnino impedimento est. Accedit insomniam, aut somnus angoribus interrumpitur, quin etiam aeger haud raro minimo strepitu ex somno excitatur et expergiscitur. Capitis obnubilatio et gravedo quaedam adest, simul aeger jam vertigine valida corripitur, quae, morbo progrediente, ita ingravescit, ut ille, praecipue si constitutione robusta gaudet, et morbus rapide decurrit, animi deliquia minimo corporis motu patiatur. Alvus tarda est, aut, quod rarius occurrit, jam liquida.

II. Quibus enumeratis in ingruente stadio inflammatorio citius aut serius frigis ac-

cedit satis validum, quod aestus inflammatorius, magis minusve intensus, insequitur. Pulsus nunc vulgo accelerati (XC — C, et quod excurrit), rarius duriusculi, saepius mox parvi, contracti, mox latiores; nonnunquam parum accelerati. Typus febris variat, interdum febris quotidie semel aut bis remittit, vulgo vesperi nocturne in-
 gravescit, et post mediam noctem et tempore pomeridiano plurimum remittit. Sitis satis vehemens est, nonnunquam tamen deesse videtur; facies rubet, cutis calēt et sudat. Caput adhuc obnubilatum est, itemque gravedo, et dolores capitis sunt haud raro graves. Aeger jaciatur in lecto angoribus, jam in levissimo somno delirat, plerumque *dorso incumbit* et vertigine intolerabili vexatur. Lingua est humida et albedo tenuique involucri oblecta, ita ut ejus margines et praecipue apex rubeant. Rubor haud raro format triangulum, quod circiter quartam linguae partem explet, ita ut basis trianguli in apice locata sit (9). Abdomen plerumque molle atque elasticum apparet, regio tamen hypogastrica dextra, quasi aëre extensa, paululum turgēt; interdum vel intestinum turgidum tactu dignosci potest. Nonnunquam autem abdomen, praecipue morbo progrediente, sed quandoque etiam jam ex initio collapsum est. In abdomine nimis calente dolor percipitur, initio vagus et fugax, postea tamen in regione hypogastrica dextra, qua Ileum transit in Coecum (in regione ileo-coecali), fixus redditur et pressione et respiratione auge-
 tur; aut, alias occultus, solummodo pressione profundiore instituta detegitur, praecipue in febris exacerbatione et in individuīs sensibilibus. Accedit quod haec regio, si vola aut digitis premitur, borborygmus edit. Haud raro tamen de

hoc dolore, praesertim morbo progrediente, aeger omnino non queritur, quod cll. *Pommer, Puchelt, Lesser* saepissime observarunt. Saepē vero, ut apud nos observatum est, si abdomen supra ligamentum Fallopii dextrum, quā musc. obliquus intern. musculum rectum abdominis offendit, digitis contractatur, aegrotus prima contractatione dolorem percipit vehementem, aut solummodo os leniter distorquet simul cum suspirio, aut, quod rarius occurrit, spastice subridet, postea tamen exploratione premendo continuata nullum manifestat dolorem; ejus signa igitur, initio neglecta, haud raro serius se observationi subducunt. — Rarius dolor in regione epigastrica aut umbilicali ab aegro percipitur (4. 9. 10.). Quodsi tamen *Magnus* (l. c. p. 13.) contendit, semper aegros de gravissimis abdominis doloribus queri (observavit enim tres typhosos in nosocomio Wirceburgensi), suis observationibus nimis favere videtur, et insuper aliorum experientiae contradicit. — Alvus frequens est (quater — sexies, quin etiam decies — quindecies per XXIV horas) et aquosa aut mucosa redditur; rarius adstricta per majorem decursus partem, vel cum diarrhoea alternat. Nausea ac vomitus, etiam epistaxis interdum accedunt, et urina rubra mittitur. Quo saepius epistaxis recurrit, eo citior alvus est (4.). Interdum etiam tussicula et dyspnoea in minori gradu adest, et si nonnunquam paries rictus posterior rubet, deglutitio paululum impeditur, magis tamen sensus ariditatis in faucibus ab aegro sentitur. — Sub finem stadii inflammatorii aegroti (*nonnulli aegri* (9. 15.), ex observationibus cl. *Louis dodrans omnium defunctorum et fere omnes sanati*) exanthemate maculoso corripiuntur, quod, impi-

mis abdomen obsidens, primum in superiore thoracis parte prorumpit, posteaque latius deorsum propagatur. Id constituit puncta aut maculas purpureas (*taches roses, lenticulaires*, 4.) variae magnitudinis, plerumque tamen punctiunculis pulicem haud absimiles, quae pressione digiti non delentur. Quae cutis efflorescentiae semper adnuntiant stadium nervosum prorepens, et decursum leniorem promittere videntur (9.) Cl. *Louis* tamen et *Albers* omne indicium criticum hujus exanthematis negant.

III. In *stadio nervoso* insequente maculae illae purpureae magis magisque tam numero quam magnitudine increscunt, et, VI — VIII dies moratae, sensim pallescunt et evanescent. Quod exanthema ubi copiose occurrit, majoresque cutis externae partes explet, deliria non tam ferocia et continua esse solent, quam ubi parce raroque evolutum est. Si vibices exoriantur, plerumque in abdomine, dorso et in extremitatibus in conspectum veniunt, dum exanthema maculosum praecipue in thorace apparet. Ubi vibices lividae redduntur, etiam deliria furibunda accedere dicuntur. Praeterea cl. *Louis* in gravioribus casibus (in *novem* aegrotis) inflammationes erysipelatosas in variis corporis partibus animadvertit.

Quae maculae purpureae simulatque in conspectum venerunt, sudor imminuitur, cutis fit magis magisque sicca et pergamena induitque calorem, quem vocant mordacem, licet aegri temperatura nullam omnino in thermometrum vim exserit. Aegrotus jam non de doloribus in abdomine queritur, vertigo tamen (*vertigo caduca*) simul cum capitis doloribus ingravescit. Minus tamen haec cephalalgia mentis sensuum-

que munera deprimere videtur, quam quae in Typho contagioso observatur. Magnus aurium susurrus atque tinnitus cruciat aegrum soporantem, cujus voces, interdum parcae et in ore tremulae, noctu in deliria mussitantia aut ferocia diffuunt. Vox ipsa non raro rauca est, et, tussi sicca et frequente stipata, irritationem inflammatoriam tracheae prodiit, praesertim si aeger in ea contrectanda os distorquet, etiamsi non semper respirandi difficultas tam perspicue in oculos cadat. Oculi sunt turbidi, stupidi, lucisque splendorem haud fugiunt. Auditus difficilis est, multoque saepius surditas quam auditus acutus adest, nec raro aures aegroti magno clamore non afficiuntur. Aeger plerumque tranquilluss jacet, nulla re movetur, plerumque nil sperat, nil timet; nil desiderat; gemit tamen et suspirat, aut subito exclamat, aut continuo hallucinatur. Si ab eo quaeritur, quibus rebus crucietur, haud raro, se ab alio in angustias compelli, aut quasi duplicem reddi, respondet (15.). Quam alienationem coenesthesia etiam cl. *Louis* observavit. Lingua, gingivae et labia nunc omnino redduntur sicca, coriacea, et involucri sordido, fusco obducuntur. Aeger nec edere nec bibere cupit, etiamsi sitis ut plurimum vehementissima regnat, et propinata rapide deglutiuntur. Febris nunc fere omnino non remittit, et exacerbationes prope opprimuntur. Pulsus magis magisque fiunt concitati et frequentes (C — CXXX.), debiles tamen, parvi, molles, inanes, et sub finem morbi inaequales sunt. Alvus et urina initio hujus stadii adhuc ita se habent, ut jam antea memoravi; rarissime pertinax obstructio intercurrit, quae ne idoneis quidem remediis cedit. Mox tamen alvus dejicit materias sublavas aut subfuscas, qui-

bus interdum flocci albi aut aliquot guttae sanguinis atropurpurei admistae sunt (diarrhoea ichorosa); aut etiam, quod multo rarius accidit, haemorrhagia copiosa ex ano in conspectum venit. Quae sanguinis jactura ex ano interdum jam in stadio prodromorum aut inflammatorio a nonnullis auctoribus observata esse dicitur. Serius fit urina vel jumentosa vel fusca. — Vires nunc sensim sensimque magis labefactantur, et aeger se erigere jam non valet; erectus statim animi deliquium patitur et deorsum ad pedes delabitur. Facies denique pallescit atque collabitur; respiratio, nunc stertorosa, acceleratur; alvus colliquativa redditur et simul cum urina, inscio aegroti, in lectum secedit. Accedunt tendinum subsultus, muscarum venatio, floccorum lectio, nonnunquam et nervorum distentiones, alia. Meteorismus et carphologia secundum cl. *Puchelt* rarius occurrunt; ex cl. *Louis* et *Bischoff* observationibus Meteorismus raro tantum deest, eoque magis evolutus est, quo major morbi est vehementia.

Mors in plurimis casibus symptomatibus modo enumeratis adducitur, et quidem summa virium exinanitione die XI^{mo} aut XIV^{mo} aut serius, aut jam die V^{to} vel VI^{to} in decursu morbi rapido. In multis casibus, a cl. *Louis* observatis, exulceratio intestini tenuis in regione ileo-coecali in veram, plerumque simplicem *perforationem* hujus visceris transit et ita mortem acceleravit; quae perforatio inter diem XII^{um} et XXIV^{um} morbi nuntiabatur dolore in abdomine *subito*, universali, vehementissimo, qui pressione augebatur; lineamentis oris deformatis, nausea, vomitu, frigore febrili et symptomatibus Peritonitidis acutae. Vulgo cum dolore,

mox remittente, aegrorum anxietas quoque evanescebat, oris tamen lineamenta distorta, quin etiam pallor faciei subcaeruleus, et nausea vomitusque ad mortem usque remanebant.

Ubi morbus in *reconvalescentiam* vergit, quam tantum expectare licet, si vitium intestini tenuis non plane efformatur, crisis interdum per sudorem contingit, quamquam dubitari non potest, quin sudor in hoc morbo saepius symptomatice occurrat. Aut corpus et praecipue extremitates subito ac celeriter madescunt, diarrhoea jam mature moderatur, et haud raro cum alvo adstricta alternat. Dejectiones alvi fiunt rariores, faeculentae et fusciores. Symptomata nervosa pedetentim recedunt, etiamsi in initio adhuc exacerbationes vespertinae et deliria nocturna in conspectum veniunt. Pulsus fit mollis et quietus, lingua madescit, epidermis squamatim solvitur, cutis exhalat et humescit; appetentia ciborum et potulentorum redit, et homo jucundo sensu valetudinis secundae gaudet, licet interdum oedema pedum et respiratio accelerata simul cum tussi humida remanent. Ceterum reconvalescentia eo magis protrahitur, quo majori in gradu status nervosus evolutus fuit. *Morbis secundariis* adnumerandi sunt praecipue Phthisis intestinalis, parotidum metastases, et in nonnullis casibus ulcera pertinacia, quae a vesicantibus et decubitu gangraenescente orta, reconvalescentiam aut valde impediunt, aut febrem hecticam advocant.

Cadaverum extispicia.

Cadavera secta cognitionem locorum in Typho abdominali affectorum aperiunt.

In *cavitate capitis* vasa sanguifera cerebri

superficialia, et quae in ventriculis lateralibus sunt, sanguine maxime turgent; aut omnes ventriculi, eorumque cornua, et foramina Monroi valde dilatata sunt, et eorum parietes vasis sanguiferis nimis repletis circumdati sunt (15.). Quorum quidem phaenomenorum neque viri cll. *Autenrieth, Horn, Schönlein*, neque viri cll. *Broussais, Pommer, Wittmann* ullam fecerunt mentionem. Cavitates cerebri plerumque majorem minoremve aquae quantitatem continent. Interdum etiam inter tunicam arachnoideam et pia mater latex clarus et serosus offenditur.

Tunica mucosa *pharyngis* exhibet pseudomembranas in superficie sua, aut puris effusiones in telam cellulosa contiguam, aut saepissime denique ulcera, quae etiam in oesophago occurrere possunt, semper autem reperiuntur, si morbus longiorem servavit decursum (4.). Tunica mucosa *laryngis* et *tracheae* nonnunquam magis minusve rubra invenitur, et in larynge nonnunquam exulceratio. *Pulmones* apud tertiam partem aegrorum, a cl. *Louis* observatorum, in statu normali versati sunt; apud reliquos tamen aliqua ex parte hepatisatione aut potius splenisatione (*splenisés*) degeneraverant. Vasa lymphatica cum ductu thoracico et vasa sanguifera majora thoracis et abdominis fere nunquam a norma recesserunt. *Cordis* substantia modo interdum emollita et rubro-subcaerulei coloris est; parietes cordis sunt attenuati et faciles dilaceratu. In casibus ejusmodi pulsus fuerant in vita exiles, frequentissimi et irregulares. Simul etiam *Aorta* magis minusve rubicunda, ejusque tunica intima nonnunquam incrassata et emollita fuit (4.). Cll. *Pommer* et *Puchelt* se in dextro cordis

ventriculo saepius polyposa concrementa invenisse tradunt. Venae fere semper sanguine nimis repletae sunt.

Hepatis substantia in multis casibus emollita, colorisque pallidi inventa est (4.); praeterea hepar minorem sanguinis quantitatem continuit. Ut plurimum etiam *bilis* aquosa, subrubra aut subviridis, nonnunquam turbida est. *Lien* in plurimis casibus, a cl. *Louis* observatis, amplificatus et marcidus fuit. *Medulla spinalis*, XL horis post mortem inspecta, justo mollior et latice seroso, tunicis ejus non rubefactis, erat suffusa (15.). Quod attinet ad *nervos abdominales*, qui a cll. *Louis, Pommer, Neumann* non explorati sunt, *Balling* invenit in omnibus cadaverum sectionibus; a se in nosocomio Wirceburgensi institutis, plexum coeliacum et mesaraicum superiorem, cum mors cito secuta fuerat, adauctum, justo duriorum, et sanguine venoso nimis repletum; quin etiam interdum, ubi morbus, in longius protractus, tandem mortem adduxerat, incrassatum et induratum reperit. Cll. *Albers* et *Puchelt* neque plexus abdominales, neque eorum ganglia unquam morbose mutata viderunt. Tunica mucosa *ventriculi* interdum aliqua ex parte emollita est, magis minusve protuberantibus verrucosis insignita (*mamelonnée*), rarissime tamen exulcerata est, saepissimeque a statu normali non recedens (4.). Quod denique pertinet ad tractum intestinorum, in hoc viscere plurima phaenomena morbose observantium oculis se offerunt. Intestinum *duodenum* rarissime neque multum morbose mutatum est; praecipue *spatium duodeni valvulare* exhibet tunicam mucosam candicantem e rubro, cujus rubor, quotiescunque aqua abluitur, remanet. In in-

testino *jejuno* corpuscula albida hic illic in conspectum veniunt, quae prae se ferunt magnitudinem pisorum et puncto nigro in apice carent, laxaeque membranae mucosae adhaerent.

In intestino *ileo* glandulae Peyerianae (*Plagues elliptiques, ovalaires*, 4.) magis minusve degeneraverunt, prout vita post breviorē vel diuturniorem morbi decursum morti cesserat. Ubi morbus per *brevius* tempus duraverat, glandulae modo nominatae, gregatim tumidae sunt, constituuntque eminentias solidas, oblongo-ovales (raro orbiculatas), quarum superficiei puncta nigra passim inspersa sunt, quae produnt officia nunc ampliata illarum glandularum. Quae eminentiae varia gaudent magnitudine; aliae *longae* sunt unum pollicem, aliae duos, tres, quatuor, et *latae* vulgo sunt unum pollicem. Tunica mucosa contigua vel in statu normali versatur, vel rubet, vel emollita, levis et subcana est. Tunica serosa, quae sub illis glandulis commutatis latet, semper integra est. Omnes hae degenerationes versus finem intestini jejuni occupant singula ejus loca, quae aut prope mesenterium, aut in eo jejuni latere locata sunt, quod mesenterio oppositum est. In intestino *ileo* illae degenerationes multo copiosiores et majores reperiuntur, atque in vicinitate valvulae Bauhini fere totam tunicae mucosae superficiem occupant.

In *intestino crasso* passim glandula iusto crassior conspicitur (15.). Degenerationes tamen modo enarratae etiam in hoc viscere occurrunt ex multorum medicorum observationibus, quamquam minus diffusae et minus numerosae. *Glandulae mesaraicae*, majores (nonnullae sunt magnitudine nucis avellanae) multoque molliores sunt, et dissectae exhibent colorem rubrum

et substantiam carnosam, in qua media punctum emollitum haud raro animadvertitur.

Si Typhus abdominalis per *longius* temporis spatium moratus erat, illae eminentiae oblongo-ovales (glandulae Peyerianae commutatae), quas supra memoravi, constituunt *ulcera plane evoluta*. Jam enim illarum cohaesio integra delētur, sed per se magis orbiculatae apparent, et margine duro, irregulari, subflavo et paululum circumvoluto circumscriptae sunt. Fundus ulcerum tali modo natorum est inaequalis et asper, durus et flavus, et latet in tunica musculari tumida. Superficies earum fere semper contegitur materia subflavo-fusca, quae tam intime cum illa glutinata est, ut maceratione saepius iterata deleri non possit. Tunica mucosa, quae ea ulcera circumdat, subcana et vulgo mollis est, etiamsi plura vascula sanguifera in ea proveniunt. Horum ulcerum maxima copia offenditur in intestino *ileo*, tunc in coeco, crasso, recto et jejuno, duodeno, et fortasse rarissime in ventriculo et inferiore oesophagi parte.

Interdum glandulae Peyerianae ita alienatae sunt, ut exhibeant singula corpuscula rotunda magnitudine parvorum pisorum. Nonnunquam etiam nonnulla ulcera jam granulatione obducta, aut plane cicatrizzata sunt. Ceterum exulcerationes in intestino tenni cll. *Pommer et Louis* non solum in iis Typho abdominali defunctis invenerunt, qui, corpore succulento praediti, intra VI vel VII dies vitam cum morte commutabant, sed etiam in maxime maceratis, qui deum pluribus hebdomadibus post morbo succubuerant. Ex quo concludere licet, jam cum morbo crumpente has degenerationes oriri. In universum vero ulcera in illis hominibus, i

quibus morbus lentiolem decursum servaverat, magis diffusa majorique in copia occurrere videbantur. — *Intestinum crassum* saepissime meteoristice inflatum est, simulque ejus tunicae incrassatae esse videntur. Nonnullae *glandulae mesaraicae* etiam majores sunt, quam in casu priori (scilicet magnitudine juglandis), omniumque forma mutata est. Rarissime autem suppuratio in illis in conspectum venit (4.), de qua cll. *Puchelt* et *Albers*, alii omnino tacent.

Plerumque cetera in abdominis cavitate organa omnibus phaenomenis morborum carent.

Morbi, quibuscum Typhus abdominalis confundi potest, sunt:

I. *Typhus contagiosus*. Hic morbus decursum servat multo regulariorem, semper enim stadia sua percurrit, nulloque modo, simulatque aegrum corripuit, breviri potest. Accedit quod etiam fere semper solvitur per sudorem universalem et urinam sedimentosam. Capitis obnubilatio et gravedo aegrum maxime cruciant, ita ut cerebri functiones omnino depressae videantur. Vertigo quidem, quamquam adesse potest, plerumque minoris momenti est, et saepius accedit in seriore morbi decursu. Itemque affectiones intestinales simul cum diarrhoea, si occurrunt, nonnisi in stadio nervoso in conspectum venire solent. Porro dolores abdominales nullum locum fixum obsident, sed potius vagantur, saepius vero omnino desunt. Deliria denique fere semper, quod signum characteristicum est, circa rem unicam, aegro objectam, versantur.

Contra *Typhus abdominalis* semper jam inde ab initio insignitur vertigine continua, aegro maxime molesta; lingua involucre insigni

obducta, quae haud raro in apice suo et marginibus rubet; doloribus in regione hypogastrica fixis et magis minusve intensis, qui non solum respiratione, sed etiam pressione, aut leni aut magis intenta, ingravescent. Simul saepius alvus liquida et frequens ad morbum nascentem accedit. Caput minus obnubilatum esse videtur, et plerumque mentis sensuumque munera non nimis valde deprimi solent. Haud raro aeger a sensu peculiari, quasi duplex factus sit, aut ab alio in angustias compellatur, occupatur. Ceterum Typhi abdominalis decursus multo magis confusus est, rariusque morbus crisis solvitur, fere semper tamen, affectionibus abdominalibus jam in initio morbi e medio rite sublatis, omnino ab aegro decedit, aut saltem maxime brevitur. Denique etiam eruptio cutanea in utroque morbo secundum cl. *Chomel* *) distinguenda est; statuit enim in *Typho abdominali* maculas rosaceas aut purpureas, quae nihil nisi ecchymoses (*petites hémorrhagies sous-épidermiques*) constituent; in *Typho contagioso* vero exanthema eminens in conspectum veniat, quod haud absimile sit morbillis (*rougeole*).

Haec e decursu utriusque morbi fortasse, ut dignoscatur, afferri posse videantur. Attamen cuique observatori elucebit, quantum absit, ut tuta diagnosis dictorum morborum inde firmetur. Nam vertigo, dolores fixi in abdomine, diarrhoea aequae ac constipatio, deliria vaga etiam in Typho contagioso non raro occurrunt; pariter etiam crises per sudorem non semper Typho abdominali desunt; exanthematis denique forma in Typho contagioso non parvae varietati est obno-

*) Archiv. gener. de med. 1829, Aout, p. 592.

xia. Quocirca confitendum est, saepenumero, imprimis morbo protracto, distinctionem maximis difficultatibus irretiri. Itaque hoc solum asseri posse videtur, Typhum abdominale nonnisi tunc majore securitate a Typho contagioso distinguí posse, cum ille primam hebdomadem decursus nondum transgressus fuerit, atque dolor fixus, tumor elasticus, pressione instituta borborygmus edens in regione iliaca dextra, atque pulsus quamquam parvus tamen durus adsit; cum porro remissiones morbi ab exacerbationibus nocturnis, quae incommodis sensorii, dolore sc. capitis, visionibus inanibus, inquietate insignes esse solent, multo magis distent, ac in Typho contagioso hoc fieri solet, cujus typus jam in primo stadio multo magis continetur apparet.

II. *Phlegmymentis enterica* (Enteritis catarrhalis s. inflammatio membranae villosae intestinorum). In hoc morbo dolor in abdomine non fixus est, sed potius diffusus; diarrhoea plerumque est vehementior et frequentior, vulgo tamen levamen affert, et dolores gravioris et flatus, qui antecesserant, semper remittunt. Hic in urina rubra mox sedimentum mucosum subsidit; in *Typho abdominali* sedimentum, si aderat, morbo ingravescente evanescit, et urina turbida, subrubra mittitur, quae saepius odorem ingrati spargit. Simul cum exanthemate maculoso purpureo status nervosus in Typho abdominali prorepat, et praevalere incipit; quae omnia desunt in *Phlegmymentide enterica*.

III. *Morbos mucosus* (Febr. pituitosa alior.) Hunc morbum prodromi antecedunt diuturni, quia tantum sensim sensimque sese evolvunt. Adsunt potius *symptomata sursum turgentia*, ut nausea continua, sensus continuus

pressionis in regione ventriculi, vomitus, pylasmus; et sub finem morbi oedema pedum in conspectum venit. Muci viscidi excretio aut secessus per anum semper levamen omnium molestiarum affert. Crises haud raro contingunt per sudorem, urinam et alvum, nares. Aperto abdominis cavo solum glandulae Brunnerianae (*Cryptes isolées*, 4.) alienatae reperiuntur.

Statuunt auctores *Typhum abdominale sporadicum* et *contagiosum*. Ille saepissime observatur, et exhibet nonnullas aut nullas petiulas, contra tamen plura et majora ulcera intestini tenuis offenduntur; Typhus abdominalis contagiosus contra perpaucis tantum ulcera et glandularum intumescencias passim oculis offert, et exanthemate copioso caret. — Porro statuunt *Typhum abdominale simplicem* et *compositum*. Componitur enim non solum cum Encephalite, Pneumonia, Carditide, aliis inflammationibus, sed etiam cum inflammatione (quam cl. *Albers* a se primo observatam esse contendit), quae dicitur pelliculosa, pharyngis (fortasse *Pharyngitide polyposa*, quae perperam *Diphtheritis* ab *Albers* *) nominatur). Descriptus status morbosus etiam Typhum contagiosum complicare potest.

Aetiologia.

Causa morbi proxima adhuc magna caligine premitur. Nam auctores *de ea* aut in sententiis suis sibi non constant **), aut inter se

*) Conf. pag. 324. l. c.

**) Conf. Lesser. l. c. pag. 337. Zugeben will ich, etc. P. 338. — sehr oft ist die Entzündung der Schleimhaut des Alimenarkanales etc. Pag. 342. Die Erscheinungen der Krankheit etc. — Nihilo minus Lesser inquit pag. 337: Ein schwankende

discrepant. In sententia cl. *Broussais* ejusque sectatorum non solum cl. *Louis*, sed etiam viri cl. *Pommer* *), *Lesser* acquiescere videntur.

Si respicimus ad connexum, qui inter degenerationes intestinales et febrem comitantem vigere potest, varii casus nobis occurrunt:

I. *Processus morbosus glandularum Peyerianarum et mesaraicarum potest simul cum statu nervoso ex una eademque causa provenire*; quae sententia compluribus medicis arridet. Cl. *Bretonneau* enim statuit in pluribus casibus contagium quoddam seu materiam specificam, quae praecipue in tractum intestinorum agat. At exstant adhuc parum exempla, quibus contagium in Typho abdominali probaretur; nam illi homines, qui morbum per contagium contraxisse dicuntur, secundum ipsum cl. *Bretonneau* in talibus rebus vitae adversis degerunt, quales omnes accommodatae fuerunt ad Typhum abdominalem evolvendum. Accedit quod (secundum cl. *Chomel*) in nosocomiis Parisianis jam viginti fere annos abhinc semper X — XII aegri, Typho abdominali laborantes, curati sunt, nullo ejusmodi contagio unquam observato. Nihilominus lis adhuc sub iudice esse videtur, et cum alii (1. *Gendron* **) vim contagiosam a se observatam, alii vero minime putant, utraque opinio fortasse ex fere omnium morborum epidemicorum proprietate considerata componi potest, quod tales plerumque, etiamsi ex initio vi contagiosa orbatii esse videantur,

Verfahren etc. — Porro conf. Dr. M. E. A. Naumann, Handb. d. med. Klinik. III. Bd. I. Abth. p. 47. Diese Darmgeschwüre etc. Pag. 207. Mit Gewißheit kann festgesetzt werden etc.

*) Heidelb. Klin. Annal. II. Bd. 1. H. pag. 14.

**) Archiv. gener. de med. 1829, pag. 185.

serius tamen, majorem vim adepti, etiam per infectionem in alios transferri incipiunt. — Cl. *Puchelt* accusat aestum aetatis et miasma peculiare; cl. *Balling* vitium peculiare systematis gangliosi et conspicuam mixtionis sanguinis mutationem statuit. — Cl. *Albers* potius, opiniones modo memoratas rejiciens, Typhum abdominalem e fortuito complexu diathesis scrophulosae cum Typho originem ducere putat. — At celari nequit, Typhum abdominalem, si res ita se haberet, neque periodice in conspectum venire, neque huc illuc migrare posse, ut in variis Germaniae et Galliae regionibus observatum est, sed potius ubique locorum homines Scrophulosi laborantes venari debere. Ita etiam apud nos Typhus abdominalis abhinc biennio grassari coepit, vere anni praeteriti fere disparuit, sub finem hiemis postremae rursus caput extulit. Porro cl. *Pommer* *) observationibus suis opinionem cl. *Albers* refellit.

II. *Febris typhosa potest esse vitium primarium, et in ejus decursu illa inflammatio et exulceratio in tractu intestinali sicut symptomata seu effectus accedit*. Ita saltem cl. *Hufeland* **) Typhi abdominalis naturam explicare conatur. Sed ex cl. *Albers* ***) observationibus concludere licet, *degenerationes in tractu intestinorum non pendere ex Typho, sed potius utrumque statum morbosum in universum separatim existere et quidem nonnunquam*

III. *casu et fortuito in uno eodemque*

*) Heidelb. klin. Annal. II. Bd. 1. H. p. 57. Not.

**) L. c. p. 124.

***) L. c. p. 306. seq.

homine, nulla causa communi intercedente, concurrere posse.

IV. Denique *degenerationes in tractu intestinali possunt esse vitium primum, febris accedens symptomatice*. Si res ita se haberet, febris servare deberet decursum eo leniorem aut graviorem, quo pauciora aut plura ulcera adessent, et quo maiore minoreve in gradu ea evoluta essent. Hoc vero nec cl. *Albers*, nec alii unquam in Typho abdominali observant, sed contra saepissime febris valida et typhosa grassatur, ulceribus intestinalibus minus efformatis. Porro tractus intestinorum, si simili ratione, ac in Typho abdominali, affectus esset, semper etiam similem statum typhosum producere deberet. Contra eae exulcerationes glandularum Peyerianarum in defunctis Phthisi pulmonali occurrunt, neque illa symptomata turbulenta systematis nervosi unquam in conspectum veniunt, sicut in Typho abdominali. Accedit denique, quod etiam cl. *Abercrombie* *) haud raro ulcera et degenerationes glandularum sine ullo statu typhoso observavit. — Etiam mihi, haec omnia rite perpendenti, ille processus morbosus glandularum Peyerianarum et mesaraicarum simul cum statu nervoso ex una eademque causa ita quidem provenire videtur, ut maxima vis morbi in vitium locale efformandum vertatur; quare etiam is status typhosus, vitio intestinali tempestive fracto, statim minuitur, aut omnino evanescit. In plurimis enim casibus, apud nos observatis, morbus ab aegro decessit, simulatque affectiones abdominales artis praesidiis recesserant, quibuscum etiam observationes cl. *Lesseri* consentiunt.

*) Ueber d. Krkhten d. Darmkanals. A. d. Engl. et.

Ad Typhum abdominale *disponuntur* praecipue homines juveniles et quidem robusti, bene nutriti, inter XVmum et XXVtum annum (1. 4. 9. 11. 15.); rarius infantes (*Andral* *) et homines aetatis propectae (cl. *Sahmen*, 15.) a morbo corripuntur. Quod ad sexum attinet, morbus neutrum praeferre videtur. Temperamentum tamen cholericum magnam vim exserere videtur in morbi vehementiam. Nam apud omnes aegrotos, hoc temperamento praeditos, exacerbationes febris multo graviores, morbi vicissitudo multo celerior, omnia morbi symptomata maxime variabilia erant. Temperamentum melancholicum prodebat potius formam febris pituitosae aut febris nervosae stupidae (9.) Secundum multorum medicorum observationes morbus milites, mercenarios, opifices (praecipue sutores, sartores et opifices scriniarios), praesertim etiam homines pauperes et in rebus vitae adversis degentes infestat. Praeterea *causis praedisponentibus* adnumerantur: abusus medicamentorum drasticorum, Hysteria (16.); diathesis scrophulosa (15.).

Ansam praebent: perfrictiones, ingurgitatio, animi pathemata deprimentia, aestates nimis calidae aut frigidae, humidae (4. 9.), nimiae mentis intentiones, venena, abusus strophiorum, contagium quoddam peculiare (ubi epidemice grassatur).

Prognosis.

Typhus abdominalis in universum semper dubiam admittit prognosin, eamque eo infaustior, quo celerius morbus, subito exortus, sese evolvit. Ubi jam inde ab initio vitium tractus

*) L. c. Tom. III.

intestinatorum, vitio organorum sensibus dicatorem et sensorii communis praevalente, dignoscere licet, semper infaustus morbi decursus exspectandus est. Ubi contra initio morbi dolores intestinales graves sunt, dum vertigo aegros minus vexat, morbus non solum lentius decursum servat, sed etiam febris minus valida redditur, et spes concipi potest, dummodo remedia idonea inde a primo morbi initio adhibeantur. Nihilo minus tamen haud raro aeger etiam post lenem morbi decursum perforatione intestini tenuis subito et improvise extingui potest. *Ita* saltem cl. *Louis* septimam omnium aegrorum partem amisit.

In universum Typhus abdominalis in adultis faustius decurrit, quam in hominibus florentis aetatis; faustissime vero decurrere videtur in proVectis aetate et senibus. Sexus sequior et homines bene nutriti, Scrophulosi laborantes, multo difficilius e morbo evadunt, quam sexus virilis hominesque debiles et macilenti. Morbus enim in hominibus debilitatis multo lentius decurrere solet, quam in succulentis, quamquam symptomata nihilo minus periculosa adesse possunt.

Infausta signa sunt, si aegri in abdomine premendo os distortent, bene tamen se valere, si interrogantur, respondent; si primo morbi initio oculi rigescunt et splendent, facies rubet, et diarrhoea in pertinacia sua persistit; si aeger sub finem stadii nervosi haemorrhagia copiosa ex ano improvise opprimitur (8. 15.), aut si ad diarrhoeam pervicacem Meteorismus abdominalis acedit (9. 15.); si stadium nervosum justo prius in conspectum venit (9.); si tantum peticulae singulae, quae singulas maculas rubras formant, prorumpunt; porro si eae livescunt, ampli-

antur, striasque lividas in corpore constituunt; si aeger spasmis vel clonicis vel tonicis torquetur; qui spasmi tonici, si in collo et brachiis apparent, fere absolute lethales sunt (4.); si denique aeger continuo et vehementer delirat (4.).

Fausta sunt signa, et spem concipi jubent, si dolor intestinalis et diarrhoea, et tunc vertigo sensim sensimque remittunt, simul tamen status nervosus non ingravescit, lingua humida manet aut sicca humescit, et urina turbidum ruborem amittit; si magna surditas una cum pulsibus concitatis adest, aliorum sensuum muneribus minus laesis; si denique peticulae satis copiose in conspectum veniunt (15.).

Curatio.

Ante omnia *causae occasionales*, fortasse adhuc agentes, e medio tollendae sunt, quamquam cl. *Albers* ex regimine diaetetico bene instituto parum fructus ad morbum curandum se cepisse affirmat. — In *stadio prodromorum* multi medici optimo cum eventu remedium emeticum porrexerunt. Sic cl. *Puchelt* haud raro, prius quam febris eruperat, Emetico aut perfectam morbi evolutionem impedivit, aut saltem leniorem ejus decursum effecit. Itemque cl. *Albers*, postquam cucurbitulas ad locum abdominis affectum applicaverat, iisque dolorem intestinalemitigaverat, aut aegro plane eripuerat, ex Emetico adhibito, praecipue primo morbi die, magnam percepit utilitatem. In multis casibus vomitum sudor satis copiosus neque raro per XXIV horas morans subsequutus est, qui magno cum levamine omnium aegri molestiarum desiit (15.). Ceterum Emetica conduxerunt, et semper conducent, ubi in primo stadio morbi

vertigo quidem vehemens et lingua albida apparet, alvus tamen minus cita est, et dolores intestinales desunt. Etiam melius certe est, si hoc in casu antea diarrhoea nonnullis dosibus *Extr. Opii aquos.* aut nonnullis gr. pulv. *Dow.* sistitur, et tunc post aliquot horas gr. xv — ʒβ pulv. *rad. Ipecacuanh. in refr. dosi* praebentur. Ubi Emeticum capitis obnubilationem et vertiginem non removerat, reconvalescentia adhuc interdum, quamquam lente procedebat (15.). — In *stadio inflammatorio* plurimi auctores methodo antiphlogisticae faverunt, de ratione tamen et gradu ejus adhibendae inter se discrepauerunt. Cl. *Louis* venaesectionem xij *unciar.* bis iteratam—intra primos decem aut duodecim dies instituit, et commendare videtur; — quin etiam tertiam venaesectionem die XIImo aut XVmo *unciar.* viij vel x admittit, si quidem signa congestionum ad eam adhortentur. Hirudinum usum, uno verbo omnes sanguinis evacuationes locales, ille omnino rejicere videtur, postquam saepius antea xxx vel l hirudines sine eventu prospere mox ad regionem epigastricam, mox ad anum, mox post aures applicavit. Praeterea in hoc stadio commendat epithemata e glacie parata, clysmata emollientia, cataplasmata, potulenta mucilaginoso, et secundum cl. *Chomel* aquas minerales carbonicas. In *stadio nervoso* laudat vesicantia ad femora, et interne *Chininum sulph.* (gr. viij — ʒj p. d. [?]) *aqua aromatica* quadam, vel *mucilaginosa* solutum. Quod remedium haud raro simul cum *Camphora* adhibuit. Contra Meteorismum suadet clysmata alcalio-gummosa; et Excitantia volatilia ad spasmos tollendos omnino rejicit, quia ex ejus sententia febre, fontem horum symptomatum (?), adaugent.

Medici Germani contra (cl. *Sahmen*, 8. 9. 10.) hirudines (x — xx — xxv) partim ad abdomen, partim speciatim ad regionem hypogastricam dextram, ubi ileum cum Colo conjungitur (cl. *Sahmen*, 8.), secundo cum eventu applicarunt. Ubi febris post primam hirudinum applicationem haud satis leniebatur, aut vix moderata ad priorem gradum usque recrudescebat, aut si capitis dolores vel deliria, nunc moderata, mox rursus aequae atque antea ingravescabant: hirudinum applicatio iterata est. Praeterea simul cum hirudinum usu, aut statim postea applicantur fomentationes et cataplasmata ad abdomen; interne cl. *Sahmen* unitor decoctis mucilaginoso cum pauxillo Acidi tartar: saepius vero solutione pulvae Tamarind. (ʒj in ʒvj menstrui cujusd. *quavis hora cochl. maj.* sumend.), qua, nisi morbus nimis diu neglectus fuerit, fere semper diarrhoea sistebatur. Cl. *Bischoff* adhibet emulsiones oleosas; cl. *Puchelt* Decoct. rad. Althaeae cum Oxymell. simpl. et pulpam Tamarind. (ʒij — j in ʒvj *∇ simpl. solut.*), ubi alvus adstricta aut saltem tarda est. Diarrhoeam quidem copiosam et continuam Decocto rad. Althaeae c. Laudano non sistere, attamen coercere poterat.

Cl. *Albers* cucurbitulas, ad locum abdominis affectum applicatas, praefert, et simul ʒvj *Infusi rad. Ipecacuanh. ex. gr. xij parati* adhibet. Contra congestiones ad caput epithemata frigida, continuo applicata, laudantur (9. 15.).

Cl. *Lesser* venaesectionibus modicis favet, aut, ubi necesse est, hirudines ad anum applicat, et postea ʒj *Calomel.* p. d. adhibet, et semper exinde optimum eventum se vidisse affirmat.

Revera venaesectio tunc tantum hirudinibus

praemittenda sit, si potius character febris inflammatorius in hoc stadio praevaleat, si pulsus duri plenique adsint, et simul respiratio vel doloribus universilibus abdominalibus vel doloribus in pectore pungentibus praepedita sit.

Diæta sit parca, lactea aut mucilaginosæ; ad bibendum emulsio amygdal. dulc.; decoct. hordei, alia mucilaginosæ, Acetum ∇ dilutum et saccharo albo conditum (15.), apta sunt. Aquae minerales carbonicæ, a cl. *Louis* tantopere laudatæ, in nosocomio Bonnensi nec in hoc nec in sequente stadio fere aliud quidquam effecerunt, nisi ut sitim extinguerent (15.). De *Calomelane* alii omnino tacent (4. 9.), alii nullam ejus utilitatem viderant (15. alii); secundum cl. *Sahmen*, *Bischoff* id remedium (grj — jj p. d.) interdum contra continuam alvi obstructionem, hirudinibus jam applicatis, bene conducebat; vulgo tamen *ol. Ricini* (jj — jii *cochl. minor*. p. d.) aut clysmata emollientia sufficiebant. In iis casibus, ubi, symptomatibus inflammatoriis jam fractis, convulsiones universales, deliria ferocia aut dolores abdominales, etiam si stadium nervosum nondum proruperat, saepius quotidie in conspectum veniebant, cl. *Sahmen* Acid. borussicum optimo cum eventu adhibebat. In deliriis continuis, quæ præcipue homines, animi pathematibus vel mentis intentionibus obsideri solitos, inflammatione fracta, nonnunquam invadunt, vomitoria usque ad nauseam aut ad ipsum vomitum dosi refracta porrecta quandoque optime conduxere (cl. *Sahmen*). — Denique *Rubefacientia* jam in hoc stadio non sunt negligenda.

Ubi *stadium nervosum*, inflammatione intestinali jam resoluta, nihilominus accesserat,

Moschus (grj — jj p. d. *quovis bihorio*) et *Rubefacientia* in regione nuchæ, ad brachia, abdomen, suras, prout res exigebant, erant remedia præsentissima. *Camphora* (grjij — vj in emuls. Zvi) tamen per se, aut cum *Calomelane*; rad. *Valerianæ*; flor. et rad. *Arnicae*; *Chininum sulph.* et Decoct. cort. *Chinae*; quin etiam *Castoreum* et *Moschus* (sub finem morbi) porigi solent, quamquam saepe exoptatum eventum non attingunt.

Ceterum *Chinae præparata* (præcipue una cum Excitantibus volatilibus porrecta) solum utilia sint, si morbus in longius protrahitur (in IV — VIam hebdomadem), si mixtio organica jam magis magisque depravatur, si cutis in iis corporis partibus, quæ cubando premuntur, livescit; si partes, vesicantibus denudatæ, dolent, in gangraenam abeunt; si hæmorrhagiæ e naribus, ano etc. contingunt. — *Inf. rad. Ipecacuanh. c. herb. Digit.*; itemque *Acid. muriat. dilut* et ∇ *oxygenata* tantum febrem, nunquam alvum et urinam minuebant.

Adversus diarrhoeam commendantur externe fomentationes aromaticæ, vinosæ aut spirituosæ ad abdomen; inunctiones ex *Linim. volatili c. Opio*; interne pulv. *Dow*; *Inf. rad. Arnicae*; *Extr. et Decoct. rad. Columbo*; *vinum rubrum*; *Ferrum muriat.* (grjv — vj *quovis bihorio*; primo a cl. *Autenrieth*, serius a *Pommer*, *Puchelt* laudatum) a cl. *Albers* rejicitur. Ubi alvus, aegroti insciente, deficiebatur, et ulcera in intestino crasso latere videbantur, clysmata ex *Amylo* et *Opio* bene conducebant (9.). Ubi abdomen meteoristice turgebat, fomentationes aromatico-spirituosæ (flor. *Chamomillæ*, 15.) magnam utilitatem affere-

bant (9.). Contra haemorrhagiam ex ano colliquativam pulv. *Alum. crud.* grj p. d. suadetur.

Lavationes cum ∇ , cui acetum admistum fuerat, ubi cutis calore mordace suffusa erat, parum auxilii ferebant. Sic etiam balnea tepida ex ∇ simpl. aut cum Aromaticis mixta, in hoc stadio provecto, ubi cutis frigidula, sicca et pallida erat, pulsus inanes reddebantur, mox aliquod levamen afferebant (9.), mox mortem accelerabant (15.).

In *reconvalescentia*, quae, si statim inflammationem fractam sequitur, plerumque lentè procedit, diaeta per longius tempus sit parca et blanda. Simul ad secretionem et excretionem abdominales rite regulandas solutio *Kali acet.* $\zeta\beta$ cum *Extr. Gram.* et *Taraxaci* aa ζj in ∇ *aromatica* quadam, cui ∇ *laurocerasi* ζj — vjv admisceri possunt, haud aspernanda est. Ubi morbus in IIIam vel IVtam hebdomadem protrahitur, jam aegroti appetenti jacula e carne, farina parata, vina levia non sunt detrahenda tam in morbi ipsius stadio ulteriore quam in reconvalescentia.

In iis casibus morbi provecti viriumque vitalium jam fractarum, ubi stadium inflammatorium neglectum fuerat, cl. *Bischoff* haud raro ex applicatione $j j$ — $v j j j$ cucurbitularum ad regionem hypogastricam dextram utilitatem cepit. Vulnere sic orta tertia aut quarta quavis hora *Unguento Tart. stibiat.* illini, et cataplasmatibus applicandis *farinam sem. Sinap.* admisceri jussit.